

Případ Timothy McVeigha ukazuje jednak to, jak rozdílně Američané a Evropané nahlízejí na trest smrti, jednak to, že trest smrti je trest na úzké hraně – lehce se z něj může stát nechtěný nástroj na zabíjení lidí, kteří si smrt nezaslouží.

Jestliže kritikové trestu smrti aplikovaného ve Spojených státech amerických někdy chtěli důkazy, že celý systém je nespravedlivý, plný chyb a nejasností, dostali je minulý týden, kdy byl odložen výkon trestu smrti Timothy McVeigha. Důvod? Americký úřad pro vyšetřování (FBI) objevil tisíce stránek dokumentů, které nebyly zahrnuty do vyšetřování. Ačkoliv již nemohly změnit rozsudek – obžalovaný se k bombovému útoku přiznal – jeho právníci si vyžádali čas na rozmyšlenou a na další jednání.

Článek se zabývá sporným trestem za zvlášť nebezpečné činy, trestem smrti v USA. Témata článku: statistiky o trestu smrti, kritika z Evropy (argumenty, názor EU a občanů, pozice významných deníků), stanovisko amerických úřadů, občanská hnutí proti trestu smrti, riziko do budoucnosti (názorové neshody mezi USA a ostatními zeměmi Západu).

Další příklad pochybení úřadů je také z května 2001. Oklahomská policejní pracovnice chemické laboratoře (tzv. *chemička* ☺), paní Joyce Gilchrist, byla obviněna z několika chybných výsledků laboratorních testů. 23 smrtelných rozsudků, v kterých hrála svou roli, muselo být přezkoumáno.

Zdá se, že tyto chyby ukazují, že americký justiční systém není neomylný. Navíc do procesů vnášejí krutost, protože všechny zainteresované osoby nechávají v nejistotě a v jejich vzrůstající nechtí.

V roce 1970 se v USA znovuustavil trest smrti. Od té doby bylo usmrceno více než 700 lidí a 3800 jich na výkon tohoto trestu čeká. USA jsou tak 4. v žebříčku států dle vykonaných rozsudků (Čína, Irák, Saudská Arábie, USA). USA jsou jedinou západní demokracií, která tento trest uplatňuje ve svém trestním právu. Pravda, Japonsko také, ale v mnohem menší míře.

Známé jsou argumenty oko za oko a další, důvody pro, i proti. Problém je, že ve Spojených státech je trest smrti doprovázen řadou nespravedlností a podivných disproporcí ve spektru obviněných, které dělají vrásky na čele i principiálním zastáncům trestu smrti. Jde o to, že: Hispánci a černoši jsou na smrt posíláni častěji než bílí; chudí jsou odsuzováni častěji než bohatí; trest smrti ve skutečnosti není zstrašujícím prostředkem (dle statistických a vědeckých výzkumů).

Lidé jsou šokováni rozsudky nad mentálně retardovanými, nad justičními chybami, které na smrt poslaly nevinné; vadí jim dlouhé období mezi odsouzením a výkonem trestu.

Snad nikde ve světě nevyvolává nejvyšší americký trest takový povyk jako v Evropě, která se Spojenými státy sdílí demokratické hodnoty a je s nimi spojena vojensky, ekonomicky i kulturně. „Evropané prostě nemohou pochopit, jak mohou USA bojovat za demokracii, a přitom vykonávat onen trest,“ říká Bianca Jagger z Amnesty International. Slovo jako barbarství není neaktuální. V EU je trest smrti zakázaný. EU i Rada Evropy podmiňuje zákazem trestu smrti členství ve své organizaci.

Představitelé EU, evropští velvyslanci, francouzský prezident, ti všichni a mnozí další aktivně jednájí (můžeme říci protestují) s nejvyššími americkými představiteli o zákazu trestu smrti. Jednájí s prezidentem USA, G. Bushem, který za svého guvernérství v Texasu získal přezdívku „Smrt'ák“ (za dohled nad rekordními 152 exekucemi).

Během americké prezidentské kampaně byl trest smrti jedním z hlavních témat deníků v celé Evropě. Četli jsme zprávy jako „Bushovi není líto jeho ohavného rekordu... Bush má podporu Američanů, jejich kultury plně zbraní a žádostivosti po odplatě... Bush se více než jiní prezidenti podílí na vzdalování dvou euroatlantických partnerů...“

Mluvčí Bílého domu říká: „Prezident věří, že trest smrti zachraňuje další životy a že je odstrašujícím nástrojem.“ Od jiných představitelů slyšíme: „Víme,

jak je tento bod našeho práva sporný. Jenže náš národ věří, že tento trest, jestliže je z právního hlediska správně ošetřen, je pro určité činy spravedlivý. Na systém dohlíží celá veřejnost..“

Problém trestu smrti vážně poškozuje obraz a vliv USA v zahraničí. Bývalý americký ambasador ve Francii poznamenal, že morální vůdcovství USA čelí dvěma výzvám, a to trestu smrti a prudkosti či násilnosti ve společnosti. Dále říká, že by nebylo vůbec špatné, aby o těchto věcech nejednali diplomaté, ale právníci, poslanci a policisté z obou stran Atlantiku.

Kolem sporných procesů (podezření na odsouzení ovlivněné národností; nekvalitní právník odsouzeného atd.) se často vytvoří silný mediální rozruch: občanská sdružení, vícejazyčné webové stránky, tzv. fundraising companies, „telefonáty“ do Spojených států od představitelů EU nebo od Jana Pavla II. požadující určitou shovívavost. Exekuce Odella Barnese vyústila v obvinění francouzského ministra školství Spojených států z „vraždy“.

To, že případ Timothy McVeigha musel být zpožděn kvůli justičním chybám a že šlo o federální soud, umožňuje zesílit kritiku nejvyššího trestu ve Spojených státech. Organizace jako „Společně proti trestu smrti“ (Francie) se ozývají. Mluví o paradoxu Mcveighova případu (největší terorista v dějinách USA a chyby v soudním jednání a následné odložení popravy). Upozorňují, že McVeigh byl jedno amerických dětí, které žijí pod vlivem násilí v televizi, ve společnosti („kultura vlastní zbraně“). „Naším názorem je to, že popravít vinného je chyba,“ říká představitel jedné z evropských organizací proti trestu smrti. „Chceme tohoto případu využít k deklaraci názoru úplného nesouhlasu s trestem smrti. Jde nám o zrušení tohoto krutého, neodvolatelného a zastaralého trestu.“

Ve Spojených státech případ McVeigh nevyvolává velký rozruch.

Co si myslí obyvatelé Evropy? Ve Velké Británii podporuje trest smrti 60% lidí (poslední popravený v r. 1998), v Dánsku 52% lidí (r. 1996), v Itálii a Francii přes 40%. „Bush a USA si ve Francii udržují docela pozitivní obraz, navzdory všeobecnému odmítnutí trestu smrti.“ Ředitel Francouzského úřadu pro výzkum

veřejného mínění dále říká: „Evropské ‘élites’ z trestu smrti dělají velké téma, zatímco veřejnost není názorově vyhraněna.“

Názory na význam případu McVeigh se různí. Odpůrci trestu smrti doufají, že se konečně zvýší zájem amerických médií o problém trestu smrti, že se otevře debata, zvýší aktivita odpůrců trestu smrti a že nakonec budou jednotlivé státy ukládat moratoria na aplikaci trestu smrti. Jiné názory říkají, že v americké společnosti se nyní posílí idea vlastní vyspělosti nad evropskou a že Bushova horlivá podpora trestu smrti má jednak negativní vliv na transatlantické vztahy a jednak vzbuzuje v Evropanech pocit, že Američané jsou barbaři.

The Independent (britský deník): „Spojené státy se vybarví takové, jaké skutečně jsou – ne jako humánní společnost, ale jako země barbarů, která zabíjí zas a znova.“ Journal du Dimanche (francouzský deník): „Spojené státy nabíjí ostatním zbraně. Se svým trestem smrti, odmítáním dohody z Kjóta a mezinárodního trestního soudu a svým obrazem v očích ostatních. Tohle nejenže posiluje antiamerické nálady a antiglobalizační organizace, ale může to způsobit nedůvěru dokonce i mezi zastánci Spojených států.“ Diplomatická izolace Spojených států založená na odmítnutí trestu smrti by jistě vykonala své, a není to fantazijní myšlenka. Kritici trestu smrti volají po diplomatickém, ekonomickém a mediálním tlaku na Bushovu administrativu na všech frontách a na půdě mezinárodních organizací.

Otázkou je, jestli mohou mít tyto akce efekt. Zatím jsou USA k zahraniční kritice hluché a domácí debata je na nízké úrovni.

Exekuce Timothy McVeigha je v každém případě hraniční bod a my nevíme, co bude za ním.

The result

This article informs about the problematic sentence used in the USA. The sentence of death (and its executions) produces different opinion resonances and echoes in the rest of the world. This article speaks about difficulties caused by existence of this punishment between two great partners, the USA and Europe. It discusses possible ways of future development of the euro-atlantic and USA-World relationship.

Europe, America and the DEATH PENALTY

Překlad do češtiny

Radovan Fišer, 7B, GYMSO
12/2003